

Trumsi Marge kuuntüüst, kullõmisõst ja tennämisest

Kae lk 2

Tarton kanti ette Käsü Hansu ikulaul

Kae lk 3

Kuis umal aol koolilatsi karistusõs nukka saisma panti

Kae lk 4

Plaat «Kolme Teppo lood». Valmis om saanu plaat Teppo Augusti, timä poja Augusti ja pojapoja Heino lõõdsalukõga. Plaadi pääl om kokko 35 luku, min-kast 17 om mängnü pillimeistri Teppo August esi. Matõrjali om üles võtnu Eesti Raadio aastil 1956 ja 1970. Vahtsõ plaadi tege esierälidses tuu, et vana salvõstusõ om helümeisteri Kikka Tiit täämbädse ao tehnikaga är puhastanu. «Nüüd om nii, et vana Augusti, timä poja ja pojapoja mäng kõlas nii, nigu nä olõs eelä stuudion käünü,» seletäs plaadi välläandja Laube Kadri.

Plaat «Kolme Teppo lood» om Kõrvipalu luumisõtalu sara «Lõõtspill gur-maanidele» kolmas plaat. Plaadikujondusõ om tennü Luiga Kristjan, vällä-andmist tugiva Eesti Kultuurkapital ja Eesti Rahvakultuuri Keskus.

UL

Mooste Elohelü kuts muusikit ossavõt-misõst teedä andma

Eesti rahvamuusigatüütliüsi festival Mooste Elohelü kuts muusikit folgipidolt ossa-võtmisõst teedä andma. Timahava peetäs Mooste Elohelü 14.–15. põimukuul. Nigu õks, tulõ osaliidsil ette kanda üts etteant lugu. Timahavanõ võistluslaul om vahtsõmbat laa-di rahvalaulu viis, minkal om siski regilaululõ umanõ kõrd ja sinnä mano passitõdu regilaulu sõna. Timahava saava võistlõja valli katõ esi sõnnovariandsi

vaihol, edimäne kand pääl- kirja «Susi opaš umma poiga» ja tõõnõ om krutskilidsõ sõno-miga «Peetrus ja Pilatus». Päält etteantu luu tulõ kontsõrdil ette kanda viil üts priilt valit rahva-viie tüütliis.

Tähtaig festivali päävä-programmin vai võistlus-kontsõrdil ülesastmisõst teedäandmisõs om 1. mahla-kuu 2026. Ossavõtmisõs tulõ täütä vastamisleht kodolehe moostefolk.ee pääl, säält löüd ka etteantu luu viievariandsi ja seletüsega noodi.

UL

Võro keele kohviõdak Tarton. Nigu kevväi näüdäs ummi edimäidsi tulõmisõ märke, tull 5. urbõkuu õdagu päält pikkä talvõvaheagu tagasi Tarto Ülikooli keeletiidüisi instituudin peetäv võro keelekohvikidõ sari. Sääne, 2023. aas-tagä märdikuust peetäv keelehuviliidsi kokkosaaminõ sündü joba 12. kõrda.

Seokõrd tull paiga pääle 11 inemist ja kõnõldi arotuisist, miä kääv võro keele keelesäädüste pandmisõ ümbre. Ku varrampa oll keelekohvik tsihit päämidiselt nuurilõ inemiisile, sis no omma ossa võtma oodõdu kõik huviliid-sõ. Plaan om, et kokko naatas saama egä kuu. Keelekohvigu kõrraldamist tugõ Eesti Rahvakultuuri Keskus.

RAHMANI ELO jutt ja pilt

Kunst, luudus ja perimüs Kaikal

RAHMANI JANI PILT

Margna Epp ja Remmi Jane Kaika seldsimajan, kon Margna Epp minevā puulpäävā ummi pilte näütāmisēs vällā säädse.

RAHMANI JAN

Minevā puulpäävā alost Kaika seldsimajan pääle üritüisi seeriā «Kunst, luudus ja perändüs», mink tsiht om läbi kunsti luudusõ ja kultuuriperändüsega läbi-käümises võimaluisi luvva. 2026. aastaga seen pee-täs kunstimuviliidsilõ latsilõ, noorilõ ja suurilõ Karula rahvuspargin, Antslan ja muial kokko 12 kokkosaa-mist, opitarrõ, kunstilaagrit ja opireisi.

Ettevõtmisõ ellokutsja kunstnik Remmi Jane eläs suurõ osa aost Kaika kandin ja om uma opmi-sõ ja kunstitüü kõütnü õkva luu-dusõ ja kultuuriperändüsega. Tä om vidānū katõsa aastakka Karula kihlkunna latsi kunsti-tsõõri, tuu ao seen om üts jago latsi joba suurõs kasunu ja noorõmba pääle tulnu. Timahavanõ ettevõtminõ om liss umakandi noorõmbalõ rahvalõ mõtõld ka vanõmbilõ ja kav-võmba kandi huviliidsilõ.

«Seo om kunstiharidusõ ja luudusõ projekt. Õkva sääne

üttepandminõ omgi väärtüs, ma ei piä kunsti muust elost eräle saisvas. Tahagi kutsu ine-miisi läbi kunsti üles lõüdmä maailma, innekõkkõ luudust ja kultuuriperändüst,» kõnõlõs Remmi Jane.

Maa ilma avastaminõ või olla vahtsidõ tiidmiisi opminõ, a või olla minkagi ärtundminõ esi-hindä kogõmuisi perrä kah. «Egä kevväi ma imehtä, kuis mu hää-olõk ja tuju omma mõtõdu tsirkõ laulust. Nä laula-i jo sukugi mu jaos, a iks näide laul mõotas minnu,» tuu kunstnik näüte.

Edimädsele kokkosaamisõ-lõ Kaika seldsimajja tull pi paarkümmend osalist. Margna Epp näüdäs ummi pilte ja kõ-nõl, kuis tä om uman kunstin pruknu pikkä aigu luudõsõ-ja perändüsetiidmisi. Remmi Jane kõnõl uma doktoritüü ja kunstinäütide perrä, määndse omma kunstinigu võimalusõ luudusõga läbi kävvü.

Ettevõtmist kõrraldas MTÜ Kaikamäe, tugõ Antsla vald. Teedüst järgmäidsi kokko-saamiisi kotsilõ saa Kaika-mäe Facebooki lehe päält.

Klaaspilttest näütüs meelütäs päivā vällā

Vana-Võromaa käsitüeesindü-sen uut kaejit vahtsõnõ näütüs, Raudvasara Tamara tettü klaas-pildi ja vitraasitüü. Aastidõga om meistril valmis saanu hulga esimuudu klaasikuntsi, miä om lätteainõt saanu luudusõst – taivalaotusõn lindävist tsirgõst kooni meresüvvüsen elävide kalloni. Keväjädseen päävā-valgusõn lüukelese klaasi-kildakõisist kokko säedü ilos-tusõ, livvakõsõ, kündlelatõrna ja piigli – egäüts esimuudu. Egäst klaaspildist helkäs vas-ta lāmmind ja rõõmu, miä tulõ pildi luuja süämest.

Seod silmäillo näge kooni 2. mahlakuu päävāni. Näütüse-tarõ om valla iispääväst riidini kellä 10–15. Kotus om Keski-liina kooli hoovi pääl Vabadusõ uulits 12/2 Võrol.

MTÜ VANA-VÖROMAA KÄSITÜÜ

OJA VILVE PILT

Raudvasara Tamara uma esimuudu klaasikunstiga Vana-Võromaa käsitüeesindüsen näütüsel.

Kuna kevväi tulõ?

Joba kuus aastakka om maailm olnu nii pää pääl, et ilmangi ei mõista arvada, midä hummõninõ päiv tuu. Inemise omma herevil ja tuu asõmõl, et mõtõlda ilosa hummõnidsõ pääle, mõtõldas, ku hullus või asi viil minnä. Nii jääs tähele pandmalda hulga hääd, miä mi ümbre sünnüs.

Murrõmõttit pääst vägüsi är aia ei saa. A siski saa märgota, kuimuudu ellä umma ello nii, et vahepääl olnu rahulist aigu kah.

Mu meelest avitas, ku kaet ilmaello hindä puult. Alostat esihindäst ja sis ajat kõrrast kaemisõtsõõri laembas. Elo om hulga rahulikumb, ku tiiat, et sul om koton kardohkakott keldren ja tsipakõsõ valmistõdu tuu jaos, ku nätäl aigu elektrit ei olõ vai kotost vällä ei saa. Järgmäne tsõõr om küläkogokund: ku käüt (täpsele niipallo ku vaia) küläravaga läbi ja tiiat, kiä midä mõist ja kiä kuis avita saa, ku vaia. Ja periselt noist katõst tsõõrist avitaski, et egäpääväelo rahulikumb olnu. Suurõmbidõ häti jaos omma targõmba joba suurõmbit plaanõ tennü.

A siski, kuna taa kõik läbi saa? «Ku murõ om valmis, sis rõõm saa tast,» om kunagi kirotanu Kaplinski Jaan. Tuu and luutust. A kuna taa murõ sis valmis saa?

RAHMANI JAN
Uma Lehe päätoimondaja

UMALEHT

Tulõ vällä egä katõ nädäli takast neläpäävä.

Toimõndusõ aadrõs: Tartu 48, 65609, Võro liin

E-post: info@umaleht.ee, tel 78 222 21

Kodoleht: umaleht.ee

Molovihk: facebook.com/umaleht

Päätoimondaja: Jan Rahman, tel 56 922 841
jan@umaleht.ee

Abitoimondaja: Kaile Kabun, info@umaleht.ee

Keeletoimondaja: Laivi Org, laiviorg@gmail.com

Latsinuka toimondaja: Mariko Faster,
latsinukk@umaleht.ee

Uma Lehe toimõndusõ kolleegium:
Tiia Allas, Külli Eichenbaum,
Aapo Ilves, Kaido Kama,
Ülle Kauksi, Rainer Kuuba,
Evar Saar.

Välläandja: SA Kultuurileht, kl.ee

Tellmine: AS Õhtuleht Kirjastus, tellimine.ee, tel 617 7717

Tõsõ kundi otsast

Ettevõtja PINDMAA AIGAR märgotas tan ilmaasju pääle tsipa tõsõ nuka alt, ku hariligult kaema harinu oltas.

Terve maailm väiku siimne seen

Ütel ilusal hummogul inne vabariigi aastapäivä tulli tarõst vällä ja tundsõ, et õhun um keväjä hõngu. Tuu um egäaastanõ tunnõ, mul tulõ tuu hariligult joba kuu aigu inne kallendrikeväjä tulõkit pääle.

Kai tsirkõ ümbre söõgimaja ja nai, et noil lätõ inämbüs aigu laulmisõ ja tõnõtõsõlõ miildümise pääle. Mõni siimnekene noka vahelõ võeti, a inämbüs aost lautli. Tuu olf kah kimmäs märk keväjäst.

Ku ma minevä sügüse hindäette mõtli, kas järgmäne aasta inämb midägi siimnest maaha panda, sis seo kuu alosusõn edimäidsi pääväkiiriga lei maamehe vurf iks vällä. Lätsi mahhesiimnide kodolehe pääle ja sääil olf esi sortõ tomaati, kurkõ, paprik, lille. Esiki rüälilisiimne olli müvvä, nii et lätsi tsipa huugu ja telse kokko peris suurõ paki.

Siimnide kaeminõ ja mulla sisse panõk um väega eraline egäkeväjäne tegevüs. Tiiat, et edesi tulõ aig, kuis nä üteviisi hinnäst üles ajava. Mu jaos um egän väikun siimnen olõman terve maailm. Um väega põnnõv kaia, kuis idu üteviisi hin-

näst vällä ajava ja lõpus kasus siimnest suur kasv. Ku suvõl vai sügüsel nakkasõ edimädsel vilä tulõma, sis midägi ei olõ üteldä, noil um hoobis tõnõ mekk man ku tollõl kraamil, midä kõgõ poodist ostat vai esiki turu päält lõvvät.

Seo aasta tei üte proovi kah, midä kiäki tetä soovif. Tsusksi egä siimne, mink mulda panni, kõrras keele päält läbi. Nii pidi saama anda kasvõlõ uma geneetilidse koodi mano ja kasv piäs vilä kasvatama täpsele mu maitsõmeele perrä. Taha välä uuri, määndse sordi mu ja mu perre jaos kõgõ parõmba maiguga tulõva.

A mille ma säändse asaga ülepää jandi? Mi lahutami umma miilt kül sotsiaalmeediä ja aolehtiga, a noist ei saa ilmangi kihäle kosutust. Parhilatsõn keerulidsõn maailman nuu hoobis nührütase henge ja vaimu, tegevä meid kurvas. Tuuiist siimnide muldapanõmõnõ and hengerahhu ja kasvatas sügüses umbõ hää vilä. Nuu inemise, kes toda tiid viisise kävvü, ei tunnõ kunagi nälgä. Ei hengenälgä, ei füüsilist nälgä. Näile um antu võimalus midägi esi tetä, tuust häädmiiit tunda ja ummi keväjä külvetüid vilju sõprulõ kah pakku.

Kuuntüü, kullõminõ ja tennämine avitasõ egäpääväello maal edesi

Tassakõisi toimõndaminõ ja minkagi luumisõlõ vai püsümä jäämisele ütlen avitaminõ om nigu sisemäne vajahus, vastanakkaminõ himolõ midägi är lahku. Egä aasta tegevä kogokunna hulga häid ja ütlenhaardvit ettevõtmiisi, miä jääse silmä ja omma väärt meelenpidämist.

Parhillsõl aol saava paikligu kogokunna olla tegüsä ja kimmä õnnõ sis, ku tetäs midägi ütlenkuun. Egän kotusõn omma vällä kujonu uma kombõ, egäaastagadsõ tegemise ja tsihi, mink poolõ minnä ja mink jaos tüüd tetä.

Om hulga säändsit kultuuri-tegemiisi, mink man paikligu umavalitsusõ tugi ja kuuntüü om tarvilinõ. Tankotsil om tähtsä kimmäle kullõlda, midä paikkunna inemise uutva. Mu meelest ei olõ täämbädsel pääväl aig suurõlt ja raamõ seest vällä mõtõlda, a tulõ olla katõ jalaga maa pääl ja hinnada võimaluisi egäpäävätside vajahuisi perrä.

Kogokundõ saa-i kuigimuudu võrrõlda, selle et nä omma väega ummauudu nii inemiisi hulga ku ainõliidsi võimaluisi poolõst. Tuuperäst es tohtnu anda hindamiisi ja silte külge kliipi, a tulnu pakku tukõ paikligõ inemiisi püüdmiisile ja ütitsile iistvõt-

PARMSONI AIVO PILT

TRUMSI MARGE,
Ruusa kandi kogokunna iistvidäjä

miisilõ niimuudu, et kõigil olnu võrdsõ võimalusõ. Egän paigan või olla ummamuu-Andrese-Pearu tapõluisi, a ma olõ kimmäs, et ku om vaia midägi periselt kõrda aia, mõistõtas iks kuuntüüd tetä ja ütlenkuun tettüt hinnada.

Vast om läbi saanu tarvitemisõütiskunna aig ja naatu inämb hindama ütist toimõndamist ja luumist, miä avitas paiga pääl egäpääväello edesi. Tähtsä om tegüsiti inemiisi ütlen haarda, tuu and näile tahtmist tegemises ja om

ummamuudu teno ja tunnus-tus. Ja tähtsä om tähele panda egäute ka kõgõ väikumpa pannust ja tollõ iist tennädä.

Mõnikõrd või tähelepandminõ olla kõgõ suurõmb tasu tettüt tüü iist. Nii ütelf mullõ üts moodorsaani umanik, kiä es võta inne vastlapäivä ratu sisseajamisõ iist rahha, selle et teno esi omgi joba tasu.

Soovi jõudu kõigilõ, kinkal om ausamiilne suuv anda uma pannus mi egäpääväelo parõmbas ja kirivämbäs muutmisõ man. Ütlenkuun jäämi alalõ!

Üleveereluidsatäüs võroväelidse kirändüse marudat mekki

Egäl inemisel tulõ elon ette üts aojakk vai mitugi, ku tä kaotas hindä är. Säändsest aost kirotas Kübärä Kristi raamat «Perämäne luidsas» kah. Marupõnõvas tege teosõ tuu, et esihindäst arvosaaminõ om üles ehitet säitsme luidsas vaihtusluulõ: ma-tegeläne võtt ette kävvü läbi kõik kotussõ, kon tä um pia poolõsaa aasta joosul elänü. Noin paigun para elävide inemiisi käest taht tä saia üte luidsas, vasta and vagivahtsõ tsäisegämise riistapuu.

Jätä seo hirmpõnõva raamadu põhiliini-/tsäsi lugõjalõ hindäle üles löüdä, a targuta taa üle, kuis Kübärä Kristi teos om mõsuehtsält võrovaimulinõ, lõunõestiline. Sinijärve Karl Martin ütles taa kotsilõ *omanurklik vaateviis*. Üteliidsi ütles Sinijärv ERRi raamadusoovitusõ jaon, et eestikeelitsen kirändüsen olõ-i varrampa luidsavaihtust luku kiroto. Olõ-i võrokeelitsen kah.

Seon raamatun omma kotusõ niisama tähtsä ku tegeläse. Julgu arvada, et kõik kavvõst kodo tulõja tundva rõnnun esierälist, ku Tarto puult Võro liina sisse sõitõn Katariina kerigu torn jo paistma nakkas. Raamat «Perämäne luidsas» algaski taa seletüsega, minkast saa lugõja umbkaudu teedä ma-tegelädsel vannusõ ja suu kah (lk 5): «Liinasüäme veeren om mitukümmend miitret värmiliidsi lippega lääbäkil aida, miä pand silmä piiglihe nõstma. Nii ka ma'. Iks edevämb ja värmilidsemb, ku sisemäne vildak olõk ette kirotas. Tuu aid ümbre pümmet vabrigu-

lahmakut – midä ma' taha timä muudu är' kakkii'?)»

Niisõs, naasõst ma-tegeläne om jõudnu inämb-vähämb elo keskkotsilõ, ku luidsas nukka viskamisõni om viil aigu, a umõta and taa pääemäldä asi hindäst kõrrast inämb märki nii meelen ku kihän. *Mille om / keskiäkriis / nigu rassõ aig / halva haisuga hädä* (lk 83) küsüs ma-helü Kübärä Kristi luulõkõgon «Tei tuu tii» (2025). Esihindäst nõsõsõ meele pääle latsõiän saadu hengehaava, minka maahasurbmisõga, är käkmisega om kõrrast rassõmb toimõ saia. Nii alostas ma-tegeläne luidsavaihtust sünnülinast kõgõ lähembide – uno ni imä mant.

Tõsõn päätükün trehväs ma-tegeläne imäga ni lugõja saa ossa kõgõ ehtsambäst võrõkõsõ-lõunõestläse tiidvisevoolust. Kõgõpäält and imä ülekaehusõ kinkagi ildaaigu koolnu Aina kiriväst elokäigist (lk 13–14): «Imä mugu'

kõnõlõs. Ma ei jovva' inämb ammu' järke pitä', minkast, a tuu kõik ei olõki katõkõnnõs mõtõldu. Tä vand valitsust, kitt mineväästastagast kürvidsäsaaki ja unistas hummogist, ku saa joba järven ujoman kävvü'. Vahepääl kaos mõtõ' är' ja sõs kõlas üle kõõgi esieränis tähtsä «njaa» vai tävveste egäpääväne ja ilmlik «hallõluuja.»»

Võrokõist ja timä tiidvisevuulu olõ-i lihtsä valla seletä. Taad tunnist ildaaigu Ruitlasõ Olavi kah Õdakulehe (ÕL) vahtsõn jaon «Literaadio», ku ütelf, et eestikiilsele inemisele om rassõ seletä, miä om võro mõtlõminõ. Taa mõistmisõ jaos piäs Ruitlasõ sõnnu perrä lugõma võro kirändüse klasikit. A «Permädsel luidsas» ma-tegeläse imä siist ja säält haardva jutukäigi selletüses passis umbõlõ häste Ruitlasõ ÕLi karmanihelü saatõn ütli: «See on võro inimese lihtne poeesia – tehke järele, kui te sellest üldse aru saate.»

Om hää, et Kübärä Kristi raamatust «Perämäne luidsas» om võimalik eestikiilsil inemiisil kah ossa saia. Periselt ilmugi raamadu eestikiilne variants kõgõpäält ja om pallo kittägi saanu. Näütteleja Kõrve Hele loetun saa ERRin eski järejuttu kullõlda. A võrokõisi ni tõisigi lõunõestläisi avvuasi olõs taad raamatut iks võro keelen lukõ, et saia üleveereluidsatäüs võroväelidse kirändüse marudat mekki. Liisaa marupõnõvalõ sisulõ om raamadu kaasõkujundus kah armõdu illos.

ALLASÕ TIIA

Mõtõlus

Lihtsämbä rahva poodirõõmu

Ütspäiv juusk uudissist läbi ähvärdüs, et suurõ poodiketi mõõvä umatoodangut odavamba hinnaga ja tuu tulõssi är keeldä. Minno ai tuu teedüs väega pahatsõs. Niipallo viil omgi lihtsilt inemiisil rõõmu, ku mõni puutnik näide pääle kah mõtlõs.

Ma esi käü inämbähe Grossi poodin. Mu meelest om sääil kaup vähä odavamb ku tõisin puutõn. Gross om iks hää miis, kes viil inemiisist kah huul. Mis mullõ prõlla miilde tulõva näide odavambast umatoodangust, omma sai, söõgiõli, vorst, pasteet ja limmonaat.

Käve inne sõbrapäivä poodin, sis olli ilosa makõ ubina lastuva müüki sõbrahinnaga 65 senti kilo. Esi võti kah puultõist killo ja perän kahitsi, et rohkõmb es võta. Olliva väega mahladsõ ja hää maiguga.

Vanõmba inemise vahtva iks allahinnatut ja odavat kaup kah. A hummogu varra ja õdagu ilda olõ-i mõtõl puuti minnä. Hummogu ei olõ viil kaup vällä pant ja õdaksaiõn om joba otsan. Olõ mitu kõrda trehvänü puuti lõuna aigu, sis om viil, midä võtta.

Midä kuu lõpupoolõ, toda rohkõmb odavat kaup valli om. Vaihõpääl tunnus, nigu kuu lõpun inämb rahvas poodin ei käüki. Mõni ütisk massin sais platsi pääl. Tähendäs, et palk vai pension saa iks väega ruttu otsa. Nüüd anti jäl uudissin teedä, et mahlakuun nõstõtas pensioni 43 euro võrra. Tuu ollõv paras nõstminõ, et kuu aigu saassi vabalt är ellä. Ma kül tuun kimmäs ei olõ, selle et hinna omma iks ulli muudu üles lännu. Näütüses mass poolõliitrine purgisupp jo 5–7 eurot. Liha ja kala hinnast ei massa õkvalt kõnõldagi. Lisas söõgile tulõ pensionäril kah kütte ja elektri iist massa.

Ku puutõ hindu allalaskmisi võrrõlda, sis mõnikõrd om Coopin kah mõnõl asäl hind alla lastu ja umatoodang odavamb. Rimiin ja Selverin om tuud veidemb. Olõ mõnõ kõrra Lidlin kah käünü, a sääil ajasõ hinnasildi segädüste. Loet, et otav, a perän tulõ vällä, et tuu om saa grammi vai poolõ kilo hind. Midä ma Lidlist kõgõ osta, om tsiarasv. Tuu hind om külh algusõst pääle olnu pääle 60 sendi paki kottalõ. Talvõl hää tsirkõ süütä.

Jaagumäe poodin om väega pallo umatoodangut ja mõni asi küländki hää hinnaga. Varramba olf viil odavamb, a viimätsel aol om sääil kah hinda nõstõtu. Jaagumäe poodist osta ma kõgõ pasteeti, mis om nii hää, nigu vanastõ imä koton tegi.

Ku tahat hää hinnaga kaup, sis loe reklaamlehest, kost midä odavambalt saa. Võta jala sãlgä ja käü kõik poodi läbi. Vaihõpääl ma mõtlõ, et minkjaos naid reklaamõ ülepää trükütäs: nigunii ei jõvva kõiki puutõ läbi juuskõ. Taa om õnnõ paprõ raiskaminõ. Inämbüs reklaamõ omma viil läükvä paprõ pääl, vanastõ üteldi, et klantstrükk, mis ei kõlba eski tulõalostusõs.

URMI AILI

Käsu Hansu ikulaulu täüs Tarto Jaani kerik

*Oh, ma vaene Tarto liin!
Mes sündi nüüd siin minoga,
perätu ma ole siin,
kes võib mo pääle kaeda?
Mo patt mulle tegi seda,
et mul johtu nii suur häda,
seda peä nüüd tundma siin.
Oh, ma vaene Tarto liin!*

Õunapuu Lauri ja Sommeri Lauri omma uma laulu valalõ lõönü. Om riidi, 6. urbõkuu päiv 2026 ja Tarto Jaani kerik om täüs egäsugumaidsi lõundeesti keele, kirjändüse ja aoluu huviliidsi, akadeemikit ni muid maausuliidsi. Näütüsele omma vällä pantu esierälidse käsikirä ikulaulu ümbrekirotusõst ja ütest Käsu Hansu kiräst, noid om inne ammõtlist päalenakkamist hoolõga uudistõt. «Seo om nigu üts palvõrändämine,» mõtlõ.

A taa olõ-i peris alostus. Inne om olnu väiku loeng, kon Taŋna ülikooli vanõmbtiidrü Põldvee Aivar om kõnõlnu tartokeelidse ikulaulu autori Käsu Hansu aost ja tedä om tävvendänü Hainsoo Meelika, kiä om kerigulaulu viie pääl laulnu Roodsi kuninga Karl XI matussõlaulu. No om kerik täüs laulu, sammamuudu kullõjit.

Õunapuu Lauri om ikulaulu viie mitmõ Harglõ kihlkunna rahvalaulu perrä kohendanu ja timä helü om kimmäs, ku tä pistü saistõn 32-salmilist laulu ette kand. Sommeri Lauri tugõ umma ammõdivelle istõn, and mõnikõrd salmi lõppu tõist hellü kah, a timä päämine

kohus paistus ollõv laul kakkõmada hoita, tuul aol, ku edimäne Lauri hengädä taht.

Film lätt küländ kipõstõ mu pää seen käümä. Om aig, ku maarahvas viil pallo lukõ ja kirota ei mõista, a om sisiki kesväterri abiga kõva reh-kendäjä. A joba saa edimäne vuur herksämbä maarahva lat-sist kooli-haridust ja pia omma noidõ hulgast kuulmeistre ja kõstre kasuman. Vana hää Roodsi aig.

A nigu tan ilman iks, ei jää hää aig püsümä. Hää kuning koolõs, maarahvalõ tulõ suur näläaig, pia nakkas pääle Põhasõda. A Tarto liin om iks uhkõ, timä aida omma villä täüs ja liinan eletäs lõbusat ja uhkõt ello. Kooni tulõ Vinne vägi, liina purus pess, inemise minemä kiudutas ja kõgõst inneskidsest helkämiseist jääs alalõ õnnõ üts sannakõnõ, kon sõarüüvli päält lahk-mistüüd hinnäst puhtas küürvä. Paralleeli täämbädse aoga ei piä hinnäst kavvõst otsi laskma.

Puhja kuulmeistre ja kõstri Käsu Hans olf üts noidõ harituidõ eestläisi hulgast. Ikulaulu märkse tä vällä arvada tuu-aigsõn Tarto keele käsiraamatun avaldõdu Jeruusalemma liina hirmsa ärhääõtämise luu moodu perrä. A samal aol olli muial Euroupan kah moodun laulu türk-läisi hirmsist tegodõst. Iku-laulun om kolm jakõ: kõgõpäält kõnõldas, ku rikas liin inne olf ja kuis inemise uhkõs lätsi, sis liina häõtämiseist ja lõpõtusõs hoiatõdas tõisi liinu ja kotussit, et ei või uhkõs minnä ja tulõ jumalat kittä ja pallõlda.

PETERSONI UKU PILT

Sommeri Lauri ja Õunapuu Lauri Käsu Hansu ikulaulu ette laulman.

Lauri omma uma laulu sääd-nü niimuudu, et egä salmi kat-tõ perämäst rita kõrratas. Nii kostuski egä salmi lõpun üle kerigu viil võimsamb «Oh, ma vaene Tarto liin!». Ei lää pallo aigu, ku tunnõ, et laul om mu tävveste hindä sisse mähknü ja kõvastõ inne, ku laul otsa saa, tulõ pääle nigu priis saamisõ tunnõ vai midägi säänest. «Katarsis,» ütelnü säändse

tundõ pääle mu EPAn opnu sõbõr naabriküläst.

Kuigi laulul om 32 salmi ja või arvada, et taa lätt pikäle, hoitva Lauri tempot. Ja ütekõr-raga omgi peris ots käen. Mu jaos tsipa üle-arvo kipõstõgi.

*Oh, oless mul see õnn veel,
kui teil om, mo veli, nüüd,
kiäss Jumalat mo meel,
ning ei teesi enämb süüd!*

*Ent nüüd om mööda armuaig,
seeperäst jää mo õtse vaik,
kivihunnik ma ole siin.
Oh, ma vaene Tarto liin!*

Niimuudu, küländ kõrraligu pauguga saa raamaduaasta kokkotõmbamisõ alostus otsa. Kerigutäüs rahvast tulõ pistü, teretedäs, arotõdas. Mõnõ aka-deemigu ja muu maausulidsõ jääse viil arotama, kas õigõ om

üteldä Tarto vai Tardo.

A inämbüs rahvast vaos ummi mõttidõ ja tundidõga lakja müüdä õdagust Tar-to liina, miä om no, inämb ku 300 aastakka päält Käsu Hansu ikulaulu luu-mist, kõrraligult üles ehitet. «Võiolla paiguldõ esiki üle-arvo uhkõs kasunu,» mõtlõ.

RAHMANI JAN

Priinime lugu

Rubriigin kõnõldas perekunnanimmi periolõmisõst ja tähendusest.

Henning

Seod nimme kand Eestin 51 inemist. Sama nime tõnõ kuju *Hennink* om är kaonu. Pand-misõ kotussit om säidse. Kõgõ suurõmb suguvõsa om peri Harglõ kihlkunna Saru mõi-sa Linnardi talust. Nimä sai-va hingelugõmisõn nimekuju *Henning* ja keriklikun pruugin nimekuju *Hennink*. Linnardi Hansi poja Jakap ja Henu olli päämidse, kiä nimme edesi vei-vä. Õigõ varsti pääle priinime saamist läts üts Saru Henning elämä Tsooru mõisa Kiviroos-kõsõ (Roosiku) tallu. Osa Lin-nardi Kusta (Jakapi poig) lat-sist sattu elämä Mõnistõ poolõ Mustajõkõ. Ka Korgõpalu mõi-sa ütte Rästü tallu sai pere-mehes Henningu Kaarli, kiä olf sündünü Mõnistõn.

Urvastõ kihlkunna Kär-gu-la mõisan Pudrul panti prii-nimi *Henning*, keriguraamatun *Hänning*. Tuu nimi kattõ sõski joba 19. aastagasaa kesken är. Nimi panti Hänike kaŋamõisa (sks *Henningshof*) kotussõ pääl varõmb olnu Hänike talu perrä (1752 *Hennige Petre*). Kotussõ-nimi om vanõmb, joba 1638 olf säääl *Hennige Mets Pustus*.

Põlva kihlkunna Pragi (Vardja) mõisan panti *Hen-ning* Henningi talu perrä. Kon tuu talu olf, olõ-i teedä. Sõski, mõisa piirikaardi pääl 1821

om nimi *Hennik Soo*. Saman paigan om no paikkund Hänk-mäe Pragi ja Kähri mõisa piiri pääl, muuhulgan Kähri mõisa Hänk-mäe talu.

Muu kotussõ, kon priinimi *Henning* panti, olli Pärnu-maa mõisa Kärsu, Voltveti ja Tahkuranna. Selle olf tuud nimme ka Pärnun inne ees-tistämist küländ hulga. Säits-mäs kotus om Saare mõisa Põha-Tartumaal. Tegeligult olf perekunnanimme *Henning* ka baltisakslaisil, 1816 näütüses Taŋna, Pärnu ja Valga liinan.

Nigu nätä, omma priinime saamisõ luu tõnõ-tõistmuudu, a nime keeleline alus om iks üts ja tuusama, mehe edenimi *Henning* vai *Hennig*. Tuu om keskaol tegünü alambsaksa ja friisi nimi, minka algnimes võiva olla nii Heinrich ku ka Johannes. Nimi om levinü ka Skandinaavia kiilin, kon om toimu-nu muutus *Henning* > *Hemming*, näütüses om Soomõ keriguluun kats kuulsat piis-kop Hemmingit.

Võru keelen omma nätä nime Henning rahvaliku muu-tumisõ kujulõ *Hänike*, nime algus *Hänk-*, kolmandas viil *Henu* (vannun paprin *Henno*), või-olla esiki *Henn*. Harglõ mehenimmi man om küländ selgele vahet tett, et Hindrik om lühembält *Hindu*, a *Henu* om umaette nimi. Nii võigi jä-reldä, et Saru Linnardilt peri Henningide edeasä võisõ olla lihtsalõ Henu (*Henno*), kink nime arhailidsõmb kuju oll' Henning.

SAARÕ EVAR

Massin piät kõrran olõma ja joonul inemisel olõ-i ruuli asja

REINERTI ELMO

Kevväl nakkas kätte jõud-ma ja tuu tähendäs, et om mõistlik uma sõidumassina üle kaia, kummi vaihta ja ku vaia, tsipakõsõ remonti las-kõ, et olnu veidemb ohtu nii hindäle ku tõisilõ.

Vahtsõ massina ostminõ om nigu noorõ naasõ võtminõ. Edimält om illus sille, läükvä ja mugu lüü tassa nurru. A midä aig edesi, toda inämb tu-lõva kordsu, logisõs ja ei taha inämb käümä minnä.

Ma sõida esi kah vana massi-naga. Koskilt iks nakkas logi-sõma ja taht vahepääl remonti. Ma lasõ egä aasta uma massi-na üle kaia. Ku vaia, vahetõdas kulunu tsõõri vahtsidõ vasta, kaias piduri ja tulõ üle, pandas vahtsõ mahla sisse ja kraabitas mõnõ kotsa päält rostõt maaha.

Suu pääl om üts hää tüükoda ja targa remondimehe. Innest olf tuu Kummionu, nüüt om vahtsõ nimega. Esi nä käävä poodin ja ostva tarvildisõ õigõ jupi är. Ku tüü saa varramba valmis ja mul ei olõ aigu perrä minnä, toova massina esi varte taadõ är.

UIf om tuu, kes mõtlõs, et politsei ei kuulõ, ei näe ja kin-ni ei piä, ku katskidsõ autoga sõidat, kulunu kummi all.

Massinaga sõitmisõ man tulõ säädüisist kinni pitä. Mul olf ildaaigu halv kokkoputtu-minõ roolijoodikuga ja sis tulli päähä säändse mõttö:

REINERTI ELMO PILT

Egäl mõistlikul massinaumanigul piäs olõma kotus ja inemise, kiä autu kõrranolõmisõ iist huult kandva. Ma olõ uma massinaga käünü Võrol Suu pääle naidõ remondimilhi manu ja jäänü rahulõ.

* Ku juhtut pufon pääga sõitma, sis parõmb panõ joba matusõlaud Suu sõõgimajja kinni ja kaiva hindäle haud surnuaialõ valmis! Ku sul om

tahtminõ viina võtta, tõuka massin huuvi, võtmõ viska kaivu ja juu nii, et kusi palas. Paari päävä peräst, ku võtmõ kaost kätte levvät ja kainõ olõt,

võit sõitma minnä.

* Kohe sul nii kipõ om, et piät kihutama?

* Minkperäst sa piät sõidu aigu telefoni näpmä?

Nukahsaisja

LIIRA SINGA

Seo lugu tulõtas miilde 1970. aastit, ku ma koolipinki nühkse.

Inämbüisi kiref vahetunni aigu kalitori sainaviir latsist, muidogi suuga õks saina poolõ. Nä olli saanu mõnõ viguri-ga ütele poolõ, vai sõs mõnõ tõõsõ patuga üles astnu.

Mu sõsaraga käve üteh klassih Helju, kiä olf uma dressipüksi kodo unõhtanu ja tuuperäst es saa tä võimlõ-misõ tunni minnä. Jälki panti vahetunni aigu nukka saisma.

Tuukõrra olf meil säksa keele oppaja Grumenš, kiä olf hoobis lätlane. Timä kõ-nõli väega halvastõ eesti kiilt. Miis lonksõ Helju mano, kiä nukah saisõ, ja küsse: «No Helju, milles assi seisab?» Helju kipõstõ vasta: «Asi seisab pükstes.» Oppaja lätš näost vereväs nigu vähk ja es lausu inäp sõnnagi.

Ütsvuur olf jäl sääne, et mi uma pinginaabriga ai füüsigatunni aigu magusahe juttu. Mi kävemi tuudaigu keskkooli lõpuklassih ja eelmine õdak õkva pidol. Vaia olf muidoki läbielämiisi kõnõlda.

Oppaja virof meid mõlõm-bit klassist vällä. Mu pingi-naabri Aime kitse puul-kõvastõ: «Kae ku hää, saa

REIMANNI HILDEGARDI TSEHKENDÜS

järgmädses vinne tunnis oppi.»

A hääd olõ-s midägi, vahe-tunni aigu panti meid mõlõm-bit õkva kandsalei ussõ taadõ aho mano nukka saisma. Veidükese õks olf hääb kah katsatõist-kümne-aastadsõn suuga saina poolõ saista. Aime tsurmaš minno: «Käänämi näo kalitori poolõ. Kes tiid, midä mi siin

oodami, vai peesütämi hinnäst hoobis aho man.»

A oh hätä, pikäpääle silmssi-mi, et kalitori tõsõh otsah õkva meile vasta vahis mi oppaja. Arvada võidsõ, et timäle paksõ kah lõpu, kuis tütrigu nukah saisva, vai silmäs tä, kas mi õks ausahe saisami. Käänämi sõs ruttu ümbre, näoga jäl saina

poolõ tagasi.

Siinkotsil olkõ üteld, et oppaja, kes meid nukka säädse, olf mi klassijuhataja kah. Tä olf muido kõigildõ hää miis. A paistu, et mi nukkapandminõ olf timä meelest kah naarunum-mõr. Selle et ku kuulmeistre mi mano jaluf ja meid nukast pästse, lätš täl nägo lakja naaru täüs.

Uutminõ

Kõik mu kolm poiga mõtliva vällä plaani minnä vahtsõt-aastat vasta võtma mõtsa. No-jah, ega nä es kullõva mu keeli-tüst mitte minnä, mis tuust, et väläh olf 20 kraati külmä. Nii nä sõs lätšivä, võtsõva üteh veidükese söögikraami ja läm-mä rõiva.

Jõudsõ kätte vahtsõ aasta hummok ja pia jo lõuna kah. Ma ooda ja ooda, nõna vasta aknõklaasi. Kiäki ei helistä, ei kippu ega kõppu. Om jo vana

tõtõ, et uutjalõ om aig väega pikk. Mõtli, et nüüd omma kõik är külmänü. Võtsõ sõs julgusõ kokko ja helisti. Jutt järgmä-ne: «Kuradi mõtsaeläjä, kas ti inämb kodotiid üles ei lövvä vai olõti nabani lahki külmänü.»

Veidükese aigu olf telefonih vaikus. Sis vastaš üts võõras miis tasalikult: «Ma ju olengi kodus.»

Vot, mis tähendäs üts võlss näpoliigutus telefonih, ku üte asõmõl valit kogõmada numbrõ kats.

Lõpuh jõudsõva mõtsaeläjä

kah kodo. Olõ es näil hätä midägi. Kõik eloh ja terve.

LAANÕ-MAMMA

Lühkene jutt

Sõidi üts pühapäiv liina kerko-he. Veidükese tutva bussijuht küsse, et mille pühapäävä sin-nä liina mindäs, kas kohki an-das midägi hääd vai. Ütli, et ku õigõdõ kotussõdõ läät, sis andas väega hääd ja hüvvä. «Koh tuu sääne kotus om?» küsse timä. Ütli, et kerkon. Tä pidi mulal

ÕKVA MARGIT

Latsilõ

Vastus saada **üte nädäli joo-sul** meiliaadrõssi pääle latsinukk@umaleht.ee vai postiga: Uma Leht, Tartu 48, 65609 Võro.

Vastussõ mano panõ kirja uma nimi, vannus ja kimmähe ka postiaadrõs.

Vastajidõ vaihõl loositas vällä võrokeelitsit välläandit.

Latsinukka tugõva Võro instituut ja Võro selts VKKF.

Minevä kõrra vastus: KAMPS.

Avvohinna saa SILMÄ REIO (9) Joosu küläst.

Kae' pilti ja arva', kas lausõ' om õigõ vai võlss. Mitu õigõt ja võlssi vastust sait?

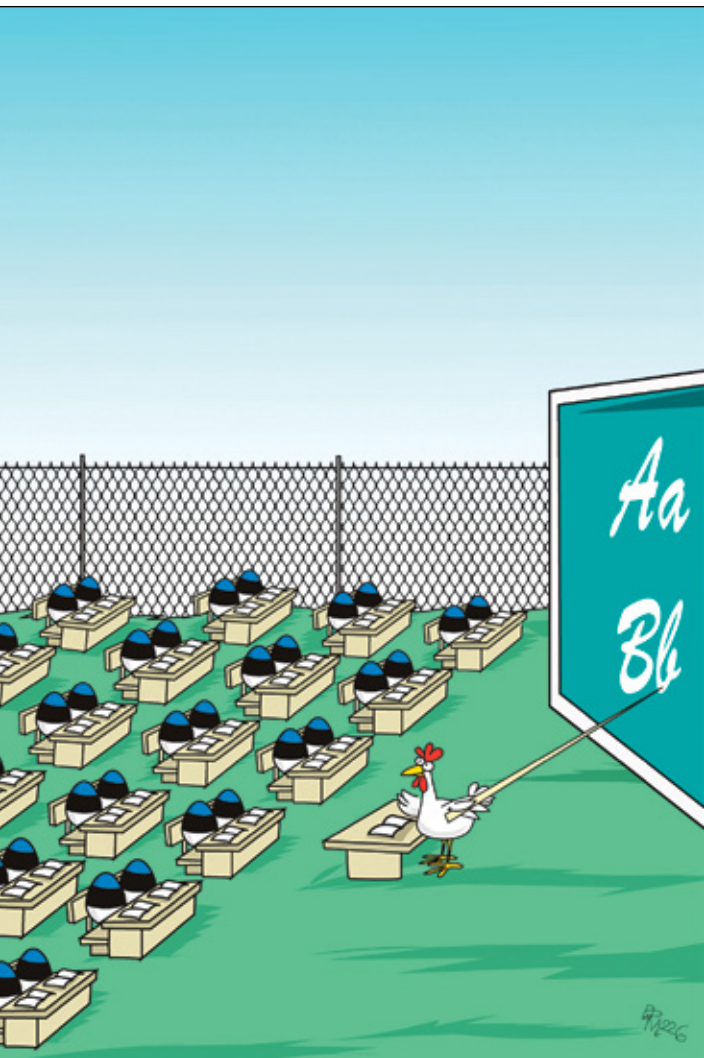
PILDI TSEHKEND SAARÕ HILDA MARIN (11).

1. Pildi pääl om kass.	õ	v
2. Kala ujos sinitsen viin.	õ	v
3. Kala om täpiline.	õ	v
4. Kalal om säidse uimõ.	õ	v
5. Kala kõtu all om kolm uimõ.	õ	v
6. Mõni uim om terävä otsaga.	õ	v

7. Üts uim om triibulinõ.	õ	v
8. Kala pää om pihlõnõ.	õ	v
9. Kala ujos parvõn.	õ	v
10. Kala süü haina.	õ	v
11. Kala hand om rohilinõ.	õ	v
12. Kala suust paistusõ' hamba'.	õ	v

Parm tsuskas

Nalapildiga tsuskas ütiskunda mõnõst hellembäst kotussõst Rõugõ Rebäse külä miis VARUSTINI ANDRES, tunnõt ka nimega PARM.

Opimi imäkeelepääväl imäkiilt.

Tossu Tilda pajatus

Eläjämuinasjutt

Eesti rahva perimüsen om hulga juttõ eläjist ja tsirgõst. Tihtipääle andva nuu jutu inemiisile nõvvu, kuis ellä ja olla ja kuis lõpp või kipõstõ tulla. Nii seo jutt kah.

Jänes olf kirotõnu latsilehele luulõtusõ. Tuu avaldõdi är ja jänes sai kuulsas. Nii kävegi tä, nõna pistü, mõtsan ümb-re ja kitse rebäsele, et om no kuulsa ja tedä massa-i puttu. Repän es tii tuust lorst vällä-gi, ütelf, et või jänesse är süvvä. Ja nii juhtugi: suur repän sei

väiku jänesse är.

Et kõik tuu juhtu puu all, sai-va mõtsaeläjä kullõlda, midä olf varõssõl seo juhtumisõ kotsilõ üteldä. «Ei tähendä su kuulsus midägi, ku sul olõ-i korgõt kostust,» kostu varõsõ tarkus.

Repän elli viil kõrd aigu mõt-san, nika ku jahimiis tä maaha lask. Nii lõppi rebäse elotii kah ja tä lätš är tõistõ ilma.

Kasaritsan elli vanast üts miis, kiä ütelf, ku kiäki tõistõ ilma lätš, niimuudu: «Lõpõf hingämise ja lätš är ülemb-nõvvukokku.»

TOSSU TILDA

Muda Mari pajatus

Raamaduaasta ärsaatminõ

Ma kuuli raadiost, et mineva-aasta trükiti paprõ pääle veidemb aolehti ja aokirju ku varõmb. Önnõs om raamatidõ trüküarv umbõs samas jäänü. A ku üteldä, et olf raamadua-aasta, olõs võinu imäkiilsit raamatit inämbki vällä anda.

Muidoki om välläandmisõst tähtsamb tuu, pallo raamatit ostõtas ja loetas. Lukõ saat vannu raamatit kah. Vanno

raamatidõ hulk om kõgõ suurõmb raamadukogoh. Täämbä tetäs rahvaraamadukogodõh kõkkõ muud kah: saa näütüisi kaia, mälomängu mängi, hinnäst koolita, käsitüüd tetä. Viimäne suurõmb tüü olf üti-ne raamaduaasta vaiba vällä-umblõminõ. Sügüse käve vaip Võromaal ja kiä vähägi tahtsõ, sai uma jäle nõglaga vaipa sisse kirädä. Raamaduaasta saa läbi, a käumi iks raamadukokko ja loemi ummi kiränige raamatit.

MUDA MARI

Telli Uma Leht!

6 kuud – 10 €,
12 kuud – 20 €,
e-ärvõ püsümassuleping 1 € kuun.

tellimine.ee/umaleht,
tel 617 7717.